

BUITEN

16^e JAARGANG N°. 32.

ZATERDAG 12 AUGUSTUS 1922.

*TUINARCHITECTUUR IN AMERIKA.
TUIN VAN MRS. PROSSER ENGLEWOOD, N. J.
Architecte Miss Ruth Dean.*

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

EURYALE, DE ONSTERFELIJKE, UIT HET ENGELSCHE VAN CARLTON DAWE (9)	BLZ. 374
DE BLOEMENTUIN, DOOR N. V.	„ 375
TUINARCHITECTUUR IN AMERIKA, DOOR H. ENNO VAN GELDER JR., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 373, 376—379
LEGENDEN EN HALF LEGENDEN, NAAR HET JOODSCH VAN JEHOEASJ, VERTAALD DOOR C. J. HILDESHEIM	BLZ. 378
DE HINTHAMERPOORT TE 'S-HERTOGENBOSCH, DOOR DR. X. SMITS, GEÏLLUSTREERD	„ 380
DE OOIEVAAR KLEPPERT, DOOR CAROLINE VAN DOMMELEN	„ 380
UIT HET VERRE OOSTEN, DOOR N., GEÏLL. BLZ. 381—383	
RAWA IDJOE, DOOR BOB CLERX	BLZ. 382
WAT IS INSTINCT? DOOR C. BINGHAM NEWLAND (VERVOLG)	„ 383
DE PEKING-KOM TE BAARN, DIE GEDEMPT WORDT, ILLUSTRATIE	„ 384

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

EURYALE, DE ONSTERFELIJKE.

EEN ROMAN VAN HET HEDEN EN VERLEDEN.

9) Uit het Engelsch van CARLTON DAWE.

(Geautoriseerde vertaling).

DUS vervolgde hij zijn weg, geheel onder de beking van het mooie klankeffect. Maar naarmate hij hooger klom, werd de langzame klagende melodie sneller, tot de ruimte boven hem scheen te trillen van nieuw leven. Onbewust, als gedwongen door de muziek, verhaastte ook hij zijn stap en wierp de deur van het museum open. Verbaasd om wat hij zag, bleef hij op den drempel staan.

Vóór hem op den stoel met het wijn-kleurig gordijn als achtergrond, zat Euryale. Haar lang zwart haar golfde over haar schouders, haar oogen schitterden, haar gelaat glansde met bijna bovenaardsche schoonheid. In haar handen hield zij een antieke lier en uit de snaren van dit instrument haalde zij de heerlijkste melodieën. Zoals zij daar zat, het beeld der geïnspireerde vrouwelijkheid, herinnerde zij hem aan een schilderij, dat hij eens had gezien van de Muse Euterpe.

En wat hem nog meer verbaasde was, dat in de zaal een slank jong meisje rondzweefde, blootsvoets, met loshangende haar, gehuld in een wit klassiek costume, dat tot even over de knieën reikte; het leek een fee of woudnimf, zoo gracieuus zwaaiende zij in het rond, zoo lenig was ze in al haar bewegingen. Hij had zeker al tienmaal haar gezicht gezien, voor hij in haar Minnie Manifold herkende.

Geen van beiden scheen zijn aanwezigheid bemerkt te hebben, terwijl hij verbluft op den drempel bleef staan. De muziek ging door en Euryale's stem rees en daalde, terwijl zij zong in die vreemde taal, die hij niet kon verstaan. Minnie's dansen was een openbaring. Hij vergat, dat zij het was; hij vergat alles met het gevoel, dat hij ooggetuige was van een geheime plechtigheid.

De blanke voeten van het meisje vlogen over den vloer

als stralen van wit licht, haar gelaat glansde met een schoonheid, die hij er nooit in vermoed had, haar lang, verward haar schitterde als een bundel zonnestrallen. Met roode, half geopende lippen en een glimlach op het gelaat maakte zij de ingewikkeldste danspassen, nu eens van de eene zijde naar de andere huppelend als een ree, dan weer een statige, afgemeten pas uitvoerend om ten slotte rond te draaien met de snelheid eener bacchante.

Ten slotte hield de muziek op en lag Minnie met een gedurfd sprong aan de voeten van haar meesteres. Euryale stak haar hand uit en streelde het blonde kopje. Minnie greep haar hand en drukte die tegen haar lippen.

Toen eerst zagen beiden Robert op den drempel staan.

HOOFDSTUK VIII.

WAARIN VEEL GEBEURT, DAT MEER LICHT OP DE ZAAK WERPT EN TOCH DE GEHEIMZINNIGHEID VERGROOT.

Hij trad naar voren, glimlachend, maar toch blijkbaar verrast.

„Op mijn woord, Minnie,” zei hij, zijn best doende om in zijn wijze van spreken weer een normalen toon aan te slaan, „ik had er geen flauw idee van dat je zoo kon dansen. Waar heb je dat geleerd?”

Minnie legde haar handen op haar borst en keek hem met wijd geopende oogen aan.

„Ik weet het niet, mijnheer.”

Dat was volkomen juist; zij wist het niet. Het was voor haar even geheimzinnig als voor hem. Hij keek Euryale aan.

„Dia, de dochter van Zeus en Themis, is geboren om te dansen,” sprak zij op haar gewone, ernstige manier.

„Dat zal wel,” antwoordde hij glimlachend, „maar onze meisjes moeten het leeren. Wat zou je moeder er wel van zeggen, Dia, als ze je in dat costume zag?”

„Zegt u het haar alstublieft niet, mijnheer Robert.”

„Dat beloof ik je. Maar wees nu een lief meisje en ga naar beneden en trek daar je kousen en schoenen aan.”

Minnie bloosde, terwijl ze naar Euryale keek als om haar toestemming te vragen.

„Ga, mijn kind,” zei Euryale. „Ik ben bijzonder over je tevreden.”

„Als u tevreden bent” begon het jonge meisje.

Toen hield zij op en keek angstig rond. Euryale nam haar in haar armen en kuste haar prachtig haar. Met een kreet van verrukking ijelde Minnie, of Dia naar de deur.

„Dat is wel het vreemdste geval, waarvan ik ooit gehoord heb,” zei Grange.

„Wat bedoel je, Bobbie?”

„Dat Minnie zoo kan dansen.”

„Vindt je?”

„Ze deed 't alsof ze nooit iets anders had gedaan. Zoo iets heb ik nog nooit gezien, zelfs op het tooneel niet.”

„Nee, dat zou ik ook niet denken.”

„Waar ter wereld zou het kind dat geleerd hebben?”

„Waar leert de zonnestraal?”

„Nu ja,” zei hij, want hij bleef maar liever op den beganen grond, bij de dingen, die hij kende en begreep, „dat is alles goed en wel, maar zij is een meisje.”

Hij keek verbaasd naar de lier, die nog op haar knieën lag en die van marmer was, met fraai beeldhouwwerk versierd. Maar het vreemdste van de zaak was, dat het een onbesnaard instrument was. De snaren ontbraken geheel! En toch, toen hij daareven op den drempel stond, had hij er een eed op durven doen, dat haar vingers op die niet-aanwezige snaren tokkelden.

„Dat is heel vreemd,” zei hij en trad naderbij om het instrument beter te kunnen beschouwen. „Je kunt prachtig comédie spelen, Euryale.”

„Vindt je?”

Het scheen inderdaad, dat zij alles kende en alles kon.

„Dat Grieksche costume heb je zeker meegebracht?” Hij doelde op Minnie's klassiek gewaad, dat een getrouwe nabootsing was der kleeding zooals men die op oude vazen of friezen ziet. Zij knikte toestemmend. „Gelukkig voor Minnie, dat het zomer is.”

Hij voelde, dat hij onder den invloed verkeerde van een nerveuse beklemdheid tengevolge van een in zijn onderbewustzijn levend gevoel, dat hij sprak over zaken, die buiten zijn begripsvermogen gingen. Telkens weer zei hij tot zich zelf, dat voor alles wat hij gezien had een verklaring was te vinden en dat zijn telkens weerkeerende twijfel het gevolg

was van een te levendige fantaisie. Hij moest wel bekennen, dat het hoog tijd was, dat hij zichzelf in bedwang hield, daar hij anders het slachtoffer zou worden van een gevaarlijke en desequilbreerende dwangvoorstelling.

En toch ondervond hij hare tegenwoordigheid op een wijze, die hem zelf onverklaarbaar voorkwam. Voor den eersten keer drong het tot hem door, dat zij een kled van antieken snit droeg, waaruit bleek, dat zij zich opzettelijk gekleed had voor de rol, die zij wenschte te spelen; en dit idee, dat het allemaal slechts een prachtig geslaagd comedie-spel was, strekte hem tot troost. Zij vond er vermaak in om op deze wijze te poseren, om dit bijna koninklijke purperen gewaad te dragen, om haar haar los te werpen en op een denkbeeldig elier te tokkelen. Maar wat had ze 'n prachtig haar!

Een zware streng lag over haar linkerschouder en rustte op haar borst. Tegen haar blanken hals leek het zwart als de nacht, een nacht, waarin het ontastbaar schijnsel van gouden maanlicht glansde. Hij had vaak dat vreemde licht opgemerkt, dat soms in het haar zelf scheen te wonen, en soms haar hoofd omgaf als een kroon of stralenkrans. Hij keek naar boven naar het glazen dak en zag, dat de ondergaande zon een gouden glans op het firmament wierp. Hij gloeide op de teere bleekheid van haar gelaat, op het rood harer lippen; en werd weerkaatst in haar oogen. En die oogen keken in de zijne.

„Kom hier,” zei ze, „kom naast mij zitten.”

De marmeren zetel was op een verhevenheid of voetstuk geplaatst, waardoor hij hooger stond dan de vloer, en op dit voetstuk zette hij zich neer aan haar voeten.

„Je gedachten dwalen rond,” begon zij met haar zachte, lieflijke, melodieuze stem; „je denkt vele dingen, die je niet durft uitspreken en ze hebben alle betrekking op mij. Ik vul je droomen. O, te allen tijde is het zoo geweest! Ik heb in de droomen van velen geleefd, ik zal nog in veler droomen leven. Hoe kon onze kleine Dia, dat teere, lieve schepseltje, zoo dansen? Ze zou het je niet kunnen zeggen; zij weet niet, dat zij de re-incarnatie eener herinnering is. Ik wilde het zoo; dat is alles. De schoone ziel der dingen moet voor eeuwig schoon zijn. Noch roest, noch de tijd, noch het stof der eeuwen is in staat die schoonheid te doen tanen.”

„Ik kan je niet begrijpen, Euryale” zei hij. „Dat komt doordat je zoo knap, zoo erg geleerd bent; dat moet je wel zijn, anders zou oom Peter, die een verstokte vrouwenhater is, je niet als pupil hebben aangenomen. En ik ben een heel gewone jonge man, die opgeleid is in het meest prozaische beroep. Soms denk ik wel eens, dat mijn geest afgestompt is door zijn omgeving. Maar sinds ik jou heb leeren kennen, begin ik vaag iets te doorvoelen van de wereld, die tot nu toe voor mij verborgen was.”

„Als ik je dat eens zou leeren zien, zooals ik Dia heb leeren dansen? Maar neen,” voegde zij er haastig bij, „ik heb het haar niet geleerd. Men leert den lentewind niet suizen, noch het koren ruischen.”

„Och wat,” zei hij, „zonder jouw leiding zou zij het nooit geleerd hebben. Ik geloof niet, dat het brave kind voor ze jou leerde kennen ooit anders gedanst heeft dan bij een straatorgel.”

„Denk je van niet?”

„Hoe zou 't anders kunnen? Misschien heeft ze wel eens in een pantomime meegedaan. Ik zal 't haar moeder eens vragen.”

„Weet een moeder het zelf wel, als zij het leven schenkt aan een wonderkind? Geloof me, beste Bobbie, dit berust in andere handen. Wij zijn omringd door geheimen. Heb je zelf nooit het gevoel gehad dat wij voor ons zelf wellicht het grootste geheim zijn?”

Een uur geleden zou hij misschien hierom gelachen hebben. Nu zag hij naar haar op, en hij lette op de volmaakte ronding der kin, op de heerlijke lijn van den wonderschoonen mond. Haar oogen ontmoetten de zijne. Het duurde een oogenblik, één enkel kort oogenblik, dat hij diep in haar oogen keek. Toen wendde hij zich af met het gevoel, dat hij een blik had geworpen op dat wat verborgen had moeten blijven.

„Sinds ik je ken, ben ik begonnen te denken over vreemde mysteriën in mijzelf.”

„Het is slechts de gedachte,” sprak zij, „die gedachten baart. Ideeën verwekken ideeën. Wij springen van den eenen berg op den anderen en steeds vinden wij hoogere toppen om te bestijgen.” Zij legde zachtjes haar hand op zijn hoofd. „Wij hebben vele eeuwen lang geslapen.”

De aanraking, de stem, ze ontroerden hem tot in het diepst van zijn gemoed. Een fluïde van de grootste teederheid scheen uit haar wezen te stralen en zijn hart te

doordringen. Hopeloos zag hij naar haar op. Zij glimlachte. „Je oogen,” fluisterde zij, „zijn sinds onheugelijke tijden verduisterd.”

Met de uiterste krachtsinspanning werd hij zichzelf meester. Hij mocht zich niet op dien weg laten meeslepen. Hij moest rekening houden met de feiten zooals zij waren, die niet door vage droomen weg te redeneeren waren. Irene! Wankeledend stond hij op en het was alsof die beweging alle zwakheid had verjaagd. Hij kon zich weer beheerschen.

„Bij Jupiter!” riep hij uit, „we vergeten heelemaal, dat het theetijd is. Kan ik Mrs. Manifold zeggen, dat u zoo dadelijk beneden zult komen?”

„Gaarne.”

Toen hij na de thee in zijn eigen kamer zat, rookte hij veel en dacht veel na. En er was veel om over te denken, al dwaalden al zijn gedachten om één persoon heen. Hij was niet bevreesd — daarvoor kende hij zich zelf te goed — maar hij voelde, dat hij voorzichtig moest zijn.

Irene, met het onbepaalde vertrouwen de jeugd eigen, was de verpersoonlijking van goedigheid en ruimheid van opvatting geweest. Het zou misschien meer dan menschelijk geweest zijn, als zij de komst dezer vreemdelinge met vreugde begroet had; maar ze deed werkelijk heldhaftige en eerlijke pogingen om de heele geschiedenis als de meest gewone zaak ter wereld te beschouwen. Toen P. G. Greenshaw zooals steeds de meest voor de hand liggende dingen vergat en zijn neef opdroeg om in „Schoonzicht” te gaan wonen, had hij geen flauw vermoeden van het gebrek aan nadenken, waarvan hij blijk gaf. Het is waar, dat hij een vreemdelinge naar een vreemde stad zond; maar hij had daar een bloedverwant aan wien hij haar kon toevertrouwen en een huis, dat gereed stond om haar te ontvangen. Waarschijnlijk was het heelemaal niet bij hem opgekomen, dat hij iets heel ongewoons verlangde. En hij zou spoedig terug keeren en zelf voor alles zorgen. Het plan was zoo eenvoudig en zoo gemakkelijk te verwezenlijken, dat hij het ten uitvoer bracht, zoodra het in hem opkwam. Maar er zaten zoo enkele dingen aan vast, die Professor Greenshaw bij zijn berekeningen uit het oog had verloren, van die kleinigheden, die niet waard waren, dat hij er bij stil stond. Hoe kon men dan verwachten, dat hij daar rekening mee zou houden.

(Wordt vervolgd).

DE BLOEMENTUIN.

Onze gazon- of alleenstaande planten zijn nu op hun mooist. Daar hebben we b.v. de *Gunnera scabra*, haast wel de grootste, die een geweldigen omvang kan bereiken, tenminste als hij goed wordt behandeld, want zoo'n plant moet over volop vocht en voedsel kunnen beschikken wil hij tot zijn vollen wasdom komen. Het blad heeft veel weg van rabarbar en wordt zoo groot dat een middellijn van 1.25 M. voor de grootste bladeren geen zeldzaamheid is. Zooals ik reeds zeide moet deze plant een zeer voedzamen grond hebben en ieder jaar moet de plant flink gemest worden, bovendien in den zomer nog 2 à 2 × K.G. chilisalpeteer. Evenals bij de Rabarbar verschijnt er bij de *Gunnera* tusschen de bladeren menige bloempluim; dit zijn samengestelde bloemaren die dikwijls enkele meters hoog worden. De *Gunnera* moet volop over vocht kunnen beschikken; staat hij b.v. in een gazon dat aan het water ligt, dan heeft hij een zeer gunstige plaats, is dit niet het geval dan moet men bij warme dagen door sproeien of gieten de bladeren goed stofvrij houden terwijl de plant zelf ook veel water moet hebben. Indien in het najaar de plant gaat afsterven moeten de knoppen voor het volgend jaar goed met molm worden bedekt. Op die molm brengt men weer een flinke laag blad, terwijl het geheel afgedekt wordt met de bladeren van de *Gunnera*; aldus behandeld kan hij de strengste vorst doorstaan. Andere alleenstaande planten zijn de *Bambusa Metaka* of ook wel *Bamboegras*. Deze plant is tamelijk winterhard en eischt ook een vochtige standplaats, liefst wat schaduwrijk. Een nog mooiere grassoort is de *Eulalia japonica*, een plant die evenals de *Bambusa circa 2 M.* hoog wordt. De *Eulalia* geeft echter naast het blad mooie langgerekte bloempluimen, welke een sieraad voor den tuin zijn. Ook de *Gynerium argenteum* of wel *Pampasgras* is een mooie plant in het gazon. De hoogte is circa 2 M., waar men bij gunstige zomermaanden ook witte bloempluimen op kan verwachten. Deze plant is echter niet winterhard en moet dus in het najaar ook verpakt worden.

3 Augustus.

N. V.

BLOEIENDE STRUIKEN EN VOORJAARSBLOEMEN.
Architecten Olmsted Brothers.

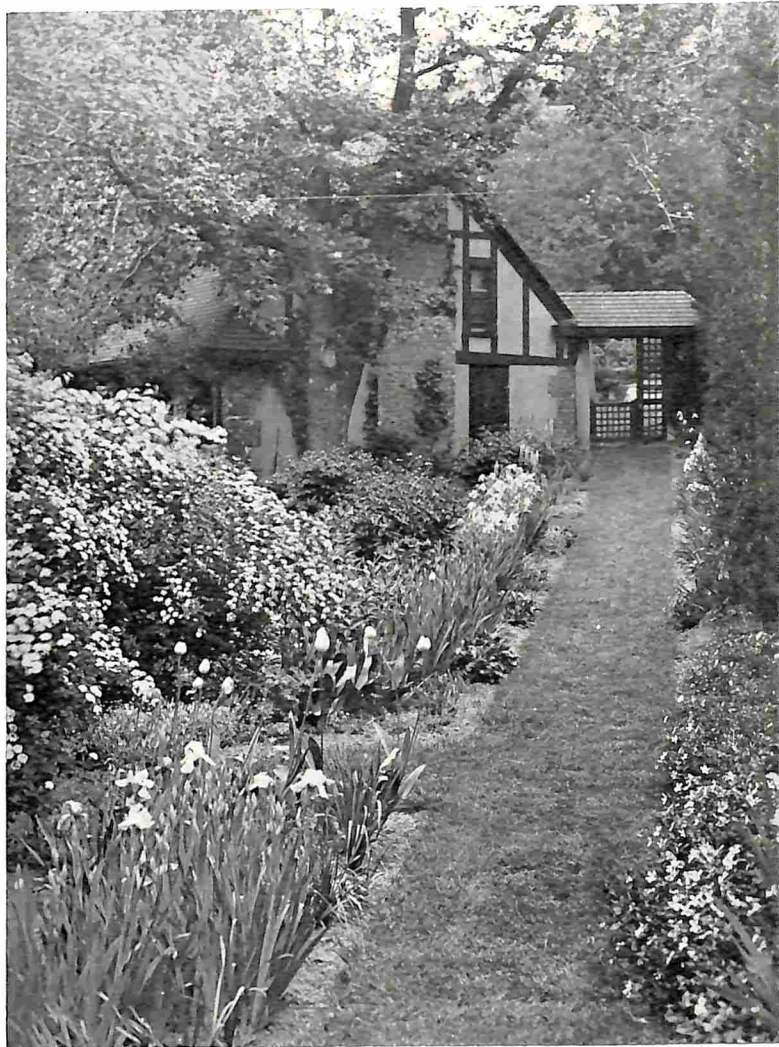
TUINARCHITECTUUR IN AMERIKA.

I. DE ARCHITECTONISCHE TUIN.

TUINAANLEG als kunst is in Amerika iets van pas de laatste 30 jaren. In sterke mate is hier van toepassing het gezegde van Bacon: „It seems that people learn to build stately before they learn to garden finely”. Het is nog niet lang geleden, dat men als omgeving van een pretentius huis, tevreden was met een wijd grasveld, waarop verspreide boomen en heesters geplant werden, meer voor hun tuinbouwkundige waarde, dan om een artistiek geheel te scheppen. Het begin van een betere periode is te danken aan de architecten, die behoefte gevoelden, om voor hun landhuizen een meer harmonische omgeving te vormen, en die daarvoor in de tuinen van Engeland en Italië naar inspiratie gingen zoeken. ☼ Velen in Holland en elders in Europa schenen te verwachten, dat Amerika aan een geheel nieuwe architectuur, en waarschijnlijk ook tuinarchitectuur, het aanzijn zou geven. Voor iemand die Amerika kent, is dit niet zoo. Hier is niet een nieuw menschenras, dat uit een oertoestand tot beschaving zich ontwikkelt, en bijna uit zichzelf een nieuwe kunst doet opbloeien, zooals het Germaansche ras de Gothiek voortbracht, maar een oud volk, of een combinatie van volkeren, die in een nieuwe omgeving gebracht, hun meegenomen beschaving, als in een nieuwen grond overgeplant, opnieuw doen bloeien. Na een periode van onzekerheid waarin als het ware het overgeplante volk in zijn nieuwen bodem walschiet, komt de oude overgeleverde natuur weer naar boven, oude boeien zijn afgeschud, en zuiverder dan te voren vertoonen zich de karaktertrekken van het oude ras in den nieuwen groei. ☼ Dit maakt, dat inplaats van in Amerika iets geheel nieuws te vinden, dat met Europeesche kunst en aspiraties niet ver-

want is, wij integendeel daar een diepe waardeering vinden van het beste Europeesche werk. ☼ Met andere woorden: de Amerikanen hebben, zonder een nieuwe kunst te scheppen, de problemen van moderne huis- en tuinaanleg, die in wezen niet veel van de onze in Europa verschillen, met grondige vakkennis en gezond verstand opgelost. Evenals Amerika in techniek, landbouw, bibliotheekwezen, en zoovele andere takken, superieur werk levert, valt er voor Europa van Amerika veel te leeren. ☼ Toen na een tijdperk van toenemende welvaart, de Amerikaan een huis wilde bouwen, dat een passende omgeving zou zijn voor zijn materieel leven, begonnen de beste architecten met een grondige studie van bestaande Europeesche bouwvormen. In het Engelsche landhuis, in de Italiaansche villa der Renaissance, in de Fransche Manoir, zag men vormenreeksen, waarop in Amerika voortgebouwd kon worden. Zonder slaafs te copieeren, vatte men de grondidee op, en dit als geraamte of „Keynote” gebruikende, bouwde men daarop het moderne Amerikaansche woonhuis en den Amerikaanschen tuin. De ideeën die men daarbij toepaste, ontsproten uit de typische Amerikaansche karaktertrekken: eenvoud, zakelijkheid en comfort. Daarom kan men een Amerikaansch huis, zij het op Engelsche, Italiaansche of Fransche typen geïnspireerd, toch direct als Amerikaansch herkennen. Het is niet nagebootst, maar eruit ontwikkeld door toepassing van Amerikaansche ideeën. ☼ Een van de meest begaafde en meest succesvolle architecten, die in deze richting werken, is Charles Platt. Voornamelijk in Italië heeft hij huizen en tuinen bestudeerd, en daar met een scherp opmerkingsvermogen het beste en meest typische gevat. In een lange reeks en zonnige klimaat van Amerika, (tenminste in den zomer) zoowel als de grootscheepsche leefwijze der Amerikaansche

financiers, maken dan ook het type der Italiaansche villa's van de Renaissance voor toepassing hier bijzonder geschikt. De tuinen dezer landhuizen konden natuurlijk niet zonder een groote verandering aangepast worden aan het zoo verschillende Amerikaansche klimaat, en het grootere verlangen van den Amerikaan naar intiem samenleven met de levende natuur. Daarin is Charles Platt bijzonder geslaagd; zijn tuinen zijn Amerikaansch, en ademen toch de klare vormspraak der Italiaansche villatuinen. Scherp omlinjnde massa's van geknipt groen en architectonische vormen maken het dessin, dat met groepen van kleurige bloemen wordt opgevuld. Groote eenvoud van detail, met breeden, monumentalen opzet, kenmerken het geheel dat in bepaalde groepen van het Amerikaansche leven wonderwel past. Een breedere toepassing vonden uit den aard der zaak het Engelsche landhuis en de Engelsche tuin. Ook hier heeft zich de Amerikaansche architect een uitmuntend vertolker getoond. Hij heeft het intieme, schilderachtige karakter ervan uitstekend begrepen, en dit toegepast in een breederen opzet en met een vereenvoudiging van detail, die weer direct een Amerikaansch huis en tuin herkenbaar maken temidden van Engelsche voorbeelden. In deze richting heeft zich vooral naam gemaakt de architect Harry Lindeberg. Zijn interpretatie van het Engelsche landhuis is nog veel vrijer dan Charles Platt's toepassing van de Italiaansche villa. Hij heeft in breede trekken het schilderachtige der Engelsche cottages en Normandische boerenwoningen in zich opgenomen, en dit met een genialen smaak en speelschen humor in een lange reeks landhuizen, van de kleinste tot de grootste, verwerkt. De tuinaanleg bij deze huizen is in de meeste gevallen ook geheel zijn werk. De elementen, die ons een tuin in elk deel der wereld met een gematigd klimaat dierbaar maken, zijn daar met fijnen smaak gebruikt: het zachte grasveld met bloemen omzoomd, de bloeiende appelboomgaard, het schaduwrijke zitje onder een zwaren boom of in den hoek van een heg — elementen zoo oud als de geschiedenis der tuinen, en toch altijd nieuw en bekoorlijk wanneer ze met het rechte begrip gebruikt worden. Zijn werk toont ons meer dan dat van anderen, dat, wat wij noodig hebben, niet zoozeer iets spiksplinternieuws is, als wel een fijn gevoel voor het bestaande, en een grondige kennis in het toepassen ervan. Het overwegend Angel-Saksisch karakter der Amerikaansche beschaving heeft natuurlijk aan de Engelsche bouwwijze en tuinaanleg verre de overhand gegeven. Kleinere lichten hebben de grootere nagevolgd, en zoo heeft zich een zeer homogene school van architecten ontwikkeld. Evenals het woonhuis (in tegenstelling met het Engelsche landhuis) zich gecristalliseerd heeft tot een zeer eenvoudig, rationeel en comfortabel grondplan, zoo heeft zich in den tuin een algemeen type gevestigd van uiterst eenvoudigen opzet. De indeeling is volgens eenvoudige, rechte lijnen of cirkels. Een breed, ononderbroken grasveld (dat altijd uitstekend onderhouden is), wordt omzoomd door los gegroepede „borders” die met een minimum van onderhoudskosten het geheele seizoen door, een opeenvolging van bloem en blad bieden; zowel vaste kruidachtige planten als struiken worden daarin met grondige vakkennis gebruikt. Hier vooral valt veel voor ons te leeren. Doelloos verspreide, stijve perken met één soort bloemen, of een mozaik van meerdere, zijn hier onbekend; evenzoo het harde vak van geknipte bladheesters. In plaats daarvan vindt men breede „borders” waarin een met groote plantenkennis ontworpen opeenvolging van vaste planten, beginnend met de lage kleurige voorjaarsbloeiers (*Phlox subulata*, *Iberis*, etc.) het geheele seizoen door volop kleur en snijbloemen geven. Als begrenzing van den tuin vindt men heestervakken, waarin vooral inheemsche struiken, zooals de verschillende *Viburnums* en *Cornussen*, een opeenvolging van bloei en vrucht geven. Paden zijn er heel weinig; enkele „hoofdverkeerswegen” volgen eenvoudige, rationeele lijnen, en zijn dikwijls met baksteen of platen natuursteen geplaveid. Overigens gebruikt men voornamelijk het gras om over te loopen. Terwijl, als boven gezegd, het de architecten waren,

IN DEN TUIN VAN MRS. POMEROY. ENGLEWOOD, N. J.
Architecte Miss Ruth Dean.

die de nieuwe ideeën in tuinaanleg ingeleid hebben, is op den duur natuurlijk de meer gedetailleerde ontwikkeling door de tuinarchitecten voortgezet. Toen 'n firma als Olmsted Brothers, die in aanleg van natuurparken haar sporen verdiend had, haar groote plantenkennis toepaste op den bloementuin, in regelmatigen stijl aangelegd, waren prachtige werken het resultaat. Zij konden al die verfijning geven die een plantenliefvend beschouwer in elk hoekje van een tuin bekoort, zij konden den stijl van het geheel in alle details doorvoeren, doordat zij wisten te gebruiken: „the right plant in the right place”, iets waarvoor natuurlijk aan den architect de noodige vak-

TERRASAANLEG. Architecten Olmsted Brothers.

kennis ontbrak. ☼ Een prachtig voorbeeld van hun werk is de tuin van „Nethermuir”, Coldspring Harbor, Long Island, behoorend aan den Heer Henry de Forest. Dit is dunkt mij een der meest geslaagde voorbeelden van wat de moderne tuinaanleg zoekt: een compositie, die terwijl zij in hoofdlijnen van opzet ons architectonisch gevoel bevredigt, tegelijkertijd in karakter van beplanting zich aansluit bij de weelde en vormenrijkdom der natuur. ☼ Het is de moeite waard, dezen tuin meer in het bijzonder te beschouwen. In de eerste plaats is de kleine vallei, omringd door rijk beboschte heuvels, die hij inneemt, stemmig begrensd door een natuurstenen muur, en ingedeeld door een paar rechte paden en lage terrasmuurtjes van gestapelde steenen, die samen het dessin maken. Het middendeel is voornamelijk gazon, waarop enkele diepgroene struiken en lage, ronde heggen van *Buxus* breede trekken markeren. Langs de wanden evenwel zijn zeer breede bedden, waarin in groote on-regelmatige plassen de kleurmassa's der bloemen liggen, zooals de grasbloemen of boschaneemoontjes plekken van kleur maken in onze weiden en bosschen. Achter in deze bedden heffen bloeiende struiken, als seringen en *spiraea*'s, hier en daar de bloemenmassa's omhoog tegen den muur, terwijl van buiten groote bloeiende „Dogwoods” (*Cornus florida* en var. *rubra*) hun witte en rose bloemfestoenen laten overhangen, en naar beneden buigen. Hoog daarachter rijzen de eiken van het bosch, en men voelt hoe hier op meesterlijke wijze de schoonheid der omringende vrije natuur in den tuin als het ware is samengetrokken en verfijnd. Men denkt aan het woord van Blomfield: A garden is man's report of Nature at her best. ☼ Voor den aandachtigen beschouwer zijn nog overal details van fijne bekoring, die de grondige plantenkennis en fijne smaak der ontwerpers bewijzen. Hier, in een hoek, is een steenen tuinhuis van goeden vorm, waar wilde druiven met hun ranken het dak en den aangrenzenden muur verbinden, terwijl langs de trap gele jasmijn in breede cascaden neerdaalt in den bloementuin; ginds voert door een poortje met zwaren eiken deur een beschaduwde paadje in het bosch, en dwerg-rhododendrons groeien hier tusschen de bemoste steenen, varens buigen zich bevallig daarvoor, en enkele lange, witte pluimen van *Actaea Spicata* rijzen als toortsen uit het groen. Spreken we hier niet van natuurstijl in tuinaanleg — dit is natuur begrepen en gevolgd in haar beste momenten. ☼ Behalve de Olmsted's zijn er nog meerderen die uitstekend werk leveren; ik noem alleen Miss Marion Coffin, die speciaal uitmunt in kleuren-harmonieën in haar bloementuinen. Variëteiten van *Iris*, *Phlox*, *Pioen*, worden met groote zorg voor hun tinten bestudeerd en in de mooiste harmonieën gerangschikt. Hier is een veld van studie dat dunkt mij in Holland nog zeer weinig bewerkt is. ☼ Maar het zijn niet alleen de architecten en tuinarchitecten, die den Amerikaanschen tuin gemaakt hebben tot wat hij is: met haar gewone voortvarendheid heeft de Amerikaansche huisvrouw, niet tevreden met dit aan een tuinarchitect of tuinman over te laten, zelf den aanleg van haar tuin op zich genomen, en is daarin dikwijls heel goed geslaagd. Zonder excentriciteit, maar met een frissche spontaneiteit, uit levendige belangstelling geboren, heeft zij daarin het spoor der beste tuinarchitecten gevolgd. ☼ Zooals ik boven al zeide, er is in de betere Amerikaansche tuinen een groote homogeniteit, die men bijna stijl zou kunnen noemen. De bloementuin wordt altijd als een afzonderlijk geheel

INTERESSANTE GROEPEERING VAN ONGEWONE GROENBLIJVENDE PLANTEN; VARIËTEITEN VAN *JUNIPERUS* EN *PACHYSANDRA*.

Architect Marian C. Coffin.

beschouwd, en door muren, heggen of beplanting van de rest van het terrein afgesloten. De indeeling is altijd volgens zeer eenvoudige geometrische lijnen. De bloembedden zijn uitgesneden uit het gras, dat zoowel de rondgaande paden, als het middenvak vormt. Een aardige afwisseling wordt bijna altijd geleverd door een paar goede ornamenten van steen: een bassin, een zonnewijzer, een drinkfontein voor de vogels, of een beeldje. De omgeving en entree van het huis worden gewoonlijk beplant in losse groepeerings, zooals de vorm en gesteldheid van het terrein dit aangeven. ☼ Over het geheel heerscht er een frissche, ongeunstelde geest, die te danken is aan de persoonlijke belangstelling der eigenaars en vooral der eigenaressen in hun tuin. Overal ziet men tegen den avond heeren hun gazonnetje maaien met de maaimachine, of met de slang hun bloemen besproeien. In alle forenzendorpen zijn, meest door de dames, Garden Clubs georganiseerd, die helpen de belangstelling in tuinen levendig te houden. En er worden prijsvragen uitgeschreven en tentoonstellingen gehouden, waarin niet de tuinbazen, maar de tuinliefhebbers zelve hun resultaten vergelijken. ☼ Ik geef hierbij een of meer afbeeldingen van tuinen door dames zelf ontworpen en aangelegd; maar behalve dit, zijn ook dames in Amerika met veel succes als professionele tuinarchitecten werkzaam. De meest bekende, Miss Marion Coffin, heb ik al vermeld; maar ook vele andere hebben mooi werk geleverd, speciaal in kleinere tuinen, zooals Ruth Dean, Mrs. Hutcheson, Elsa Rehmman, alle van New-York en omgeving. (Slot volgt).

H. ENNO VAN GELDER JR.

Legenden en half legenden.

I. PURPER-WOLKEN.

DE drie-dagen oude zon, groot en rond als een rad van vuur, voelde een brandend verlangen naar den boezem der zee, die vier dagen geleden was geschapen... en de verliefde reus hief zich op en krulde zijn natte lippen. En heeft zich machtig tot haar uitgestrekt, om haar met gansch haren vurigen gloed in zich op te nemen....

De vingers van den Schepper hebben met een laatste aanraking het meesterwerk — de mensch — voltooid, en de wereld was volkomen.

En de groote Schepper heeft zich tot boven alle wijde hemelen teruggetrokken, en heeft nog eens de sterren aanschouwd en de aarde en de zee, en de visschen en de vogels.

Alles volkomen geslaagd!

Maar de Schepper wilde dit woord hooren uit iemands mond, misschien dat er nog iets ontbreekt?....

Misschien de punt van een vleugeltje ergens op een zwierige zomer-vogel niet zuiver en volkomen van kleur?

Wellicht de vin van een klein vischje in de een of andere stroom niet goed afgerond?

Misschien ergens in een kloof het onderste blad van een eenzame struik niet geheel ontplooid?

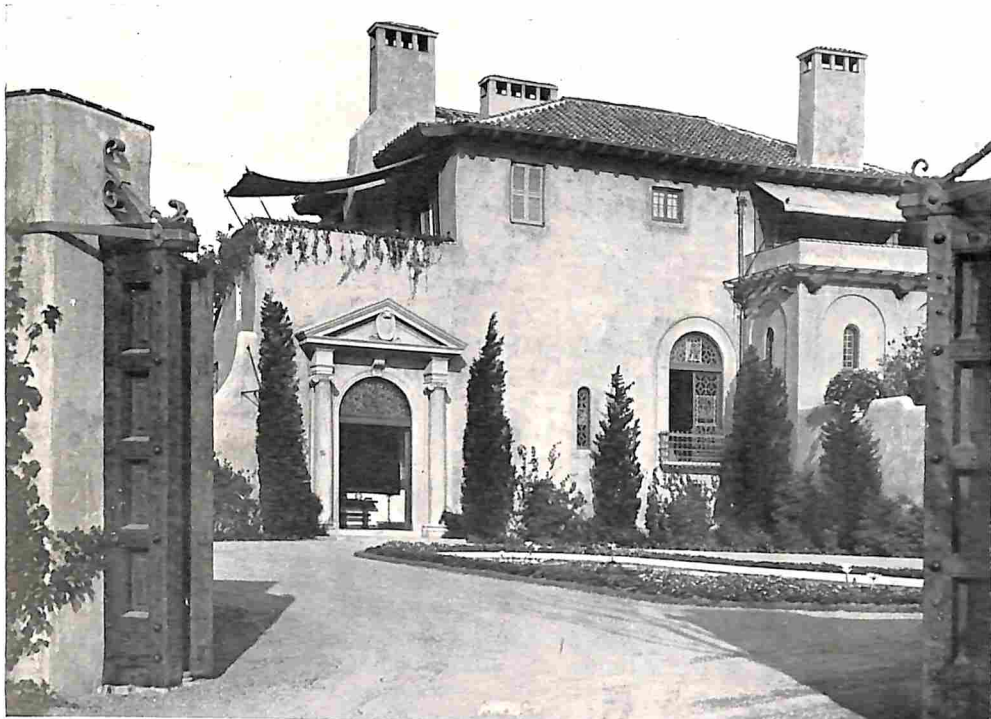
En hij heeft gezucht....

Het gansche hemelen-heir is toegesneld op dezen zucht en allen hebben gewacht op een bevel....

„Ontbreekt er iets, ergens?”

„Alles is volmaakt,” hebben opgetogen millioenen in koor geantwoord en de wiekslag der vleugels was als het ruischen van honderd oceanen.

„Hebt ge niets bespeurd? Een stofje, dat niet volmaakt of onvolkomen was?”

LANDHUIS IN ITALIAANSCHEN STIJL. HOOFDINGANG.
Architecten Wulker en Gillette.

„Nee, allermint, Heer der werelden”.
„Hebt ge ergens een dauw-drop gezien, die niet glinsterde?”
„Alles is volkomen in schoonheid!”
„Er ontbreekt dus niets aan het gansche?”
„Er ontbreekt”.....

En een ontroering ging door het groote leger, met zijne miljoenen stralende gezichten, een huivering, alsof opeens een storm hen in verwarring bracht. Iemand heeft den hemel bezoedeld, verontreinigd. En Gods gelaat werd omgeven, door dikke, donkere wolken-plooien, en met stille treurnis heeft Hij gevraagd:

„Spreek mijn kind, het is nog tijd... ik zal weer op de wereld nederdalen en opnieuw teruggaan, zes dagen lang zal ik het Scheppingswerk doen, maar het zal volkomen zijn”...
„Koning der hemelen”, heeft dezelfde stem geantwoord—
„er ontbreekt: hij, die deze volmaaktheid kan bezingen.... het zou een Schepper als Gij moeten zijn”....

En over het gelaat van den Opperheerscher gleed een bescheiden, heerlijk purper.

En dat zijn de wolken en het purper, dat men aanschouwt, als de zon ondergaat....

II.

ISTHAR.

De hemelen en de aarde waren toen nog jong, en de verwantschap van beiden zweefde als een heel-zachte ademslag in de lucht, en de onbekleede oer-mensch, die wandelde over de wijde gras-velden, of onder het stille geruisch der bladeren van het reuzen-woud hoorde soms het weerklinken der hemelsche koren....

Daar, waar de rood-gouden zon iederen avond neerzank was een poort, waarvoor een rozen-rood gordijn neerhing.... en het gebeurde dikwijls, dat een blanke engel dat gordijn langzaam openschoof, zijn goudgelokte hoofd naar buiten stak en met zijne blauwe, naïeve oogen rondkeek en tuurde naar de bloeiende wereld onder den hemel, om dan nieuwsgierig uit te vliegen....

Over de bergen vloog hij dan, in de dalen is hij neergekomen en hij heeft zich verwonderd en verheugd over alles wat zijn oog heeft aanschouwd....

Den volgenden morgen was het pad, 't welk het blanke hemelkind over de weide had betreden, bedekt met gouden, roode en blauwe bloesems....

En schooner dan alle engelen, die de aarde hebben bezocht was Sjem-Hazai, een der twee engelen, die zich tijdens den zondvloed op aarde tot ontrouw lieten verleiden; en lief had hij de velden en de bosschen meer dan de hemelen, en iederen dag daalde hij tersluiks neer, en ging zich vermeien tusschen het hooge gras en de struiken; spelend dartelen in de schaduwen der slanke palmen.... Maar Sjem-Hazai is opeens gaan verlangen; hij heeft gehoord, dat er hier op aarde menschen zijn, en het scheen hem toe, dat zij liefelijk, en van

een zeldzame bekoring waren, veel schooner dan de engelen..

Hij wilde een mensch aanschouwen.

En hij heeft gezocht en gevraagd bij de gekleurde vogels der bergen:

„Hoe zien menschen er uit? Zijn zij werkelijk wondermooi? Hebt gij wel eens het voorrecht gehad, hen van dichtbij te aanschouwen?”....

Toen hebben zij heen gewezen naar de rivier, die ver-weg even lichtte in de zonnestralen.

Nieuwsgierig en beschaamd, telkens omkijkende, is de engel half vliegend, half loopend gegaan, waar het water glansde.. tusschen de boomen, die het bosch omzoomden heeft hij zich verborgen, en van daaruit zoekend rondgekeken.

Dan heeft hij de schoone Istar aanschouwd, badend hare blanke leden onder den afhangenden wilgenboom. Om haar heen heeft het water gekabbeld en geschuimd, en boven haar hoofd spatten en fonkelden de heldere droppen.

Sjem-Hazai's engelen-hart is onder zijn beveugelde borst ontbrand in wilden gloed.

Hij heeft den hemel vergeten, en toen een vuur in 't westen werd ontstoken, ten teeken, dat alle engelen lofgezangen mochten aanheffen, heeft Sjem-Hazai zijne vleugelen zóó uitgespreid, dat hij het westen niet zag, omdat hij alleen maar aandacht had voor Istar's blanke lijf, haar zwarte lokken en haar donkere oogen....

En toen hij tot haar sprak, en haar roode mond zich opende om antwoord te geven en haar stem weerklonk in de eenzaamheid van 't woud en de rivier, scheen het Sjem-Hazai, dat hij nog nooit zulke schoone klanken hoorde, niet op aarde, en niet in den hemel....

En Sjem-Hazai is op aarde gebleven, en in hem is een begeerte gaan gloeien, de begeerte naar Istar. Iederen dag plachten Istar's reine oogen hem aan te kijken als in een gebed, en haar mond heeft hem vermaand:

IN DEN TUIN VAN MRS. PROSSER, ENGLEWOOD. N. J.
Architecte Miss Ruth Dean.

„Waarom ga je niet in je hemel terug?”

„Ik wil je blanke lijf”... was dan zijn antwoord.

En eens, toen zijn brandende woorden dringender en gloeiender dan gewoont zijn gezegd, is er in Isthari's oogen een vonk ontgloeid en zij heeft gezegd:

„Mijn blanke lijf zul je hebben, maar onder één voorwaarde.”

„Alles, alles”....

„Alleen één voorwaarde, je moet mij de heilige spreuk doen kennen, waarmee je je opheft ten hemel”....

De brandende lippen hebben het heilig woord uitgesproken...

Maar toen Sjem Hazai Isthari aan zijn borst wilde drukken... zich vastwoelen in heur donker haar, en het volle loon voor zijn verraad aan den hemel genieten, zijn z'n vleugels van schrik machteloos neergezonken....

Isthari is in een witte straal veranderd, heeft zich hooger en hooger hemelwaarts opgeheven.... daar is zij als een lichtende ster blijven hangen.....

Maar Sjem-Hazai is niet meer in den hemel teruggekeerd, hij is als een zondaar op de aarde achtergebleven.....

III.

ADAMS SCHOONHEID.

Schoon, wonderschoon is Adam geweest, toen hij voor den eersten keer zijn oogen opende, voor den eersten maal de heerlijk-geurende lucht van het jonge den snoef, en voor den eersten keer het leven lachend begroette.... Gods scheppende vingers hebben zijn gelaat beroerd, en het lichtte en straalde met denglansvanden zevenden hemel... En toen hij zijne frissche, ranke leden uitstreckte, en rechtstaande, hoog opgericht met gewelfde borst zijn eerste wandeling door het Paradijs deed, heeft al het gras en alle bloemen verlangd: dat hij over hen zijn weg zal kiezen opdat zij de blanke huid van zijn voet zullen kunnen kussen....

De bloesems van den boom rukten zich los van hunne stengels, eer hun tijd verstreken was, en vielen haastig neer, om in het vallen één enkel ondeelbaar oogenblik zijn schouders te kunnen beroeren. De zonnestralen drongen door de dichtsaamgegroeide takken, om maar één minuut rond zijn lang ravenzwart haar te kunnen dansen.... De vogels keken in zijn rustige oogen, en hebben gewacht, tot er misschien een geluid over zijn lippen kwam.... en gouden bijen zijn hem nagevlogen, om iets van zijn geur te genieten, en het daarna in hunne honing op te nemen....

En de hooge palmen bogen hunne bosschen tot elkaar en murmelde elkander toed: „God wandel rond in 't Paradijs”...

En de engelen hoorden het gefluister der palmen en zij kwamen om God te zien....

Lofzangen wilden zij voor hem aanheffen,.... En van zijn troon heeft God zich met zijn werk verheugd, maar lofzangen hebben de engelen voor Adam niet gezongen:

Op Adams oogen is plotseling een zware slaap neergezonken, en als levenloos lag zijn lichaam, zijne blanke leden op de stille aarde....

Allen hebben hunne dwaling ingezien, en de bewondering is overgegaan in medelijden....

Naar het Joodsch van Jehoeasj, vertaald door C. J. HILDESHEIM.

De Hinthamerpoort te 's-Hertogenbosch.

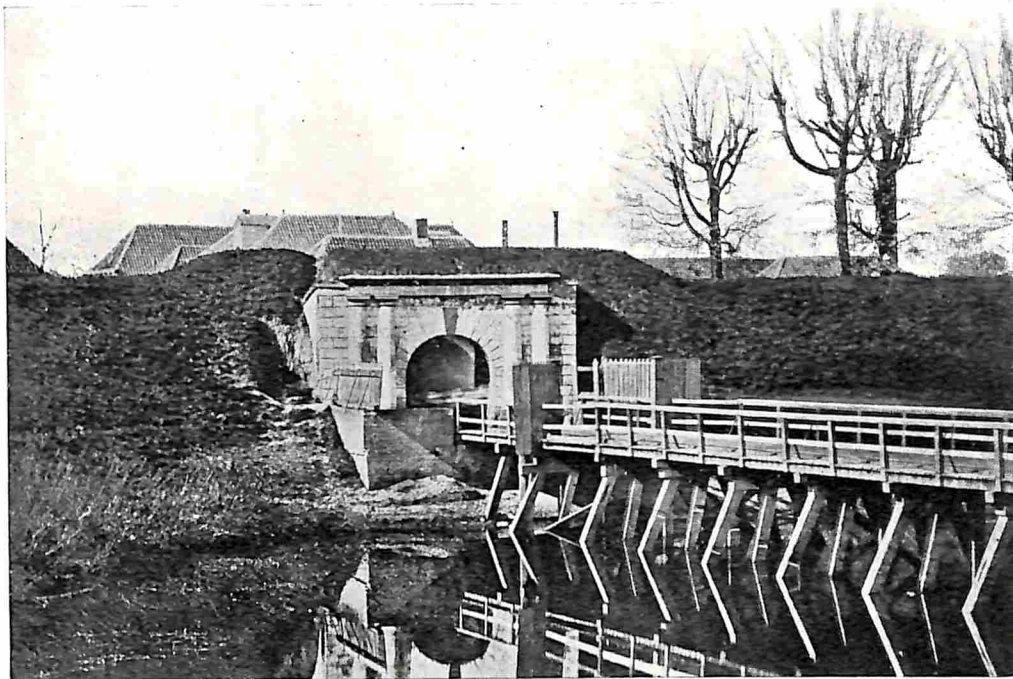
Van de oude stad, uit 't laatste kwart der twaalfde eeuw, der eerste vesting, wier driehoeksvorm men in latere jaren telkens weer verder uitzette in de haar omringende moeras-

weiden, bleef slechts de onderbouw van den karakteristiek-gepunten vestingwal bewaard: van den binnenwal minder dan van den lateren buitenwal. Drie heerbanen van Hintham (Oost) van Vught (Zuid) en van Orthen (Noord) liepen samen op haar centraal Marktplaats. Zij hadden elk haar poort, die naar de genoemde plaatsen heetten. Ongelukkig behooren, welhaast 'n halve eeuw, de stadspoorten geheel tot 't verleden. Slechts de Noordervleugel van de Leuvense poort, nabij de Markt, aan de Hinthamerstraat, bleef met haar uitlooper, 'n stuk benedenwal en 'n rond torenbroek, nabij den ingang van het Groot Gasthuis bestaan.

De afbeelding op deze bladzijde beeldt de poort af, die omtrent een kwartier verder, aan den uitgang van het Hinthamereinde gelegen was. Ook aan den uitgang van den Vughterdijk en van het Ortheneinde waren lang na de eerste stadsstichting (1185) nieuwe poorten gebouwd, die de uitgebreide stad insloten.

Men noemde deze laatste „Buitenpoorten”. De voormalige Hinthamerpoort (hier afgebeeld) begon men in 1599 te bouwen en was na de Leuvense en Pijnappelpoort de derde in Oostelijke richting. Het front der poort was in Italiaansche Hoogrenaissance zooals de afbeelding aangeeft, gebouwd en in witten zandsteen als 'n siergevel tegen den zwaren baksteen ringmuur en dikken zandwal geplaatst. Een lichtwegneembare brug gaf toegang tot elk der oude vestingpoorten, die in 1629 niet bestand waren tegen Frederik Hendrik.

DR. X. SMITS.

DE VOORMALIGE HINTHAMERPOORT TE 'S-HERTOGENBOSCH.

De ooievaar kleppert.

T is 'n eigenaardig geluid, dat kleppen van den ooievaar, en de doorgewinterde stedeling, die voor het eerst dit snelle snavelgeklep hoort, luistert verbaasd. Zooals hij verbaasd opziet bij alle natuurgeluiden, omdat hij ze niet weet thuis te brengen en er dus vreemd tegenover staat.

Maar heeft men éénmaal het geklepper gehoord, — dan weet men het te onderscheiden tus-

schen alle vogelgeluiden, en — is 't niet typisch? dan luistert men er graag naar, — al is 't geen melodieuze zang. 't Klinkt meer als 'n gezellige praat van den stellooper, die 'n babbeltje houdt, als hij op honk is. — 't Is, of hij 's morgens, vóórdat hij 't nest verlaat, eerst nog even zijn plan de campagne voor dien dag memoreert, — om 's avonds, als hij op zijn hooge woning is neergestreken, zijne ervaringen van dien dag nog eens de revue te laten passeeren. Zijn geklepper vertelt ons van zooveel wat hij op zijn verre vluchten over het land en zijn lange roerlooze rusten aan waterkanten en in plassen al zoo verder beleefde. Hij kleipt ons reisverhalen voor, die wij dan verder naar eigen fantasie mogen uitwerken. Op het dak van mijn nieuwe woning staan vier hoekschoorsteenen. — Vierkante, ouderwetsche schoorsteenen, met uitstakende platte afdakjes. Eén van die platjes is door een ooievaar tot „honk” verheven. Ik ben al aan hem gewend, — en hij aan mij. Ik let 's avonds op, of hij al „thuis” is; en ik spits mijn ooren, of ik zijn geklepper al hoor, — omdat mij dan dubbel helder voor den geest staat, wat ik zelf op mijne vele omzwervingen en reizen „buiten” zag, wat mij trof en vreugde gaf voor altijd. Over dit alles ga ik u zoo nu en dan vertellen. 't Zal zijn na afgevoeren dagwerk, als ik rustig in mijn werkkamer zit; — als de ooievaar, Hans, „binnen” is en kleipt, of 's morgens, — bij het beginnen van den nieuwen dag; als de ooievaar kleppert.... vóór dat hij uitliegt.

Ja, die ooievaar van mij is eigenlijk 'n echte boemelaar, wat zoo'n deftige persoonlijkheid, die „buiten” woont, nu heelemaal niet staat. Ik kan nooit staat op hem maken,

dat hij op gezetten tijd zijn kopje in de veeren zal steken; — en van tegelijk met de kippen op stok te gaan, zooals dan toch de meeste fatsoenlijke vogels doen, — daarvan wil hij heelemaal niets weten. 't Is maar één geluk, dat hij zijn slaapstee op 't dak heeft, en niet er onder. Ik zou gedwongen zijn, dien sinjeur de huis-sleutel mee te geven, als ik er tenminste niet vaak „uit” zou willen springen, als hij den taptoe staat te kleppen!

Maar meestal komt hij thuis, zoo tegen 'n uur of acht, half negen *natuurlijk*, dat is dus in de stad half tien. De zon is onder, maar in 't Westen is nog rosige schemer boven violetten horizont. — 'n Opaal-groenige luchtzee ligt als 'n roerloos vlak verder weg uitgespannen. Scherpaf geteekend, met lichtglansen om de contouren, — staat daar 't donkere Loevesteijn, in z'n pover boomkransje. Al wat naar 't Westen toe ligt, heeft nog licht om zich; — naar 't Oosten is de hemel donker, diepblauw, waar de boomen en de boerderijen op uit komen, zwart als uitgeknipte silhouetten. Beweegt er 'n dier, — of 'n enkel mensch over den eenzamen weg, dan zijn 't Chineesche schimmen; enkel omtrek, zonder diepte!

De maan rijst, blank of fletsrood, en 'n enkele ster twinkelt al. Ik zit op mijn avondplekje; onder den uitgebloeiden gouden regen en den groen gevederden Lariks. Wild opgeschoten rozetakken, zwaar van zoetgeurende rose roosjes, hangen als 'n natuurprieel. Hoe de jasmijn geurt! — En het pasgemaakte gras in den boomgaard!

Binnen slaat de klok z'n vollen, diepen slag. — Half tien. — 't Wordt tijd voor mij ook naar binnen te gaan. — Droomerig blijf ik nog even zitten, — en staar in den donkeren hemelkoepel.

Op wijdopen vleugelwieken, prachtig om te zien, — komt hij aandrijven, — van dien kant steeds! Hij schreeuwt niet, zooals de reigers! Stil, als 'n statig stuk levend mooi! Nu hij dichterbij komt, is 't wit tusschen de zwarte vleugelpennen, 'n lichtende plek.

De vleugels roeien nog 'n korten slag; — trekken zich dan op naar boven toe, — terwijl de roode, fijne stelten zich naar omlaag strekken. — 'n Oogenblik gefladder en tastend zoeken naar den steun voor zijn pooten, — dan klapt hij de vleugels samen, — en is op honk.

Hij ziet rond; eigenwijs het kopje draaiend. De wind, die zijn borstveeren opwappert, geeft hem 'n fijnen jabot. — Even rekt hij den langen hals, en... hóórt ge hem, hoe hij kleppert? — Waar heb je zoo laat gezeten, Hans? — Den heelen dag was je er van door! — Heb je 'n vrijerijtje? Breng haar dan mee, en bouw samen het nest af, waar *ik* den eersten „tak” voor legde; en meer dan één. 'n Kommetje van takken en takjes, om jou op gang te helpen. Met verachting van alle goede vormen, en van wat 'n vrouw al of niet doen of laten mag, ben ik op 't dak geklauterd. Dat zou ik in den Haag nooit gedaan hebben; tenminste niet zoo sans-gène als hier. Maar hier heeft niemand 't gezien; alleen de spreuwen onder de pannen gingen te keer, alsof ik 'n groote poes was, waarvoor ze elkander waarschuwden, met 't bekende gekwetter!

Geen vrouw in 't spel?... Wat dan?... Heb je zoo maar wat rondgeboemeld over het land van Altena, en van boven af gezien hoe ze overal bezig zijn met den hooibouw? — Heb je misschien wel 'n zelig hazejong buit gemaakt, als afwisseling van je vischdiner? — Of heb je met 'n rat gevochten, die je met je scherpe snavelstooten van kant hebt gemaakt? Stond je daarom zoo te springen aan den slootkant, — of was er 'n venijnig

UIT HET VERRE OOSTEN.
DE KAMEELBRUG BIJ PEKING.

slangetje om je hooge stelten gekronkeld? Of was 't maar 'n veterig aaltje of 'n onnoozel palinkje!

Voel je je soms niet eenzaam en verlaten, Hans, — hier in Holland, waar er niet veel meer van jouw soort gevonden worden? — Ze maken jacht op je, hè! en je wordt niet beschermd door de vogelwet. Je bent 'n vogelvrij verklaarde.

Domme vogel! Weet je dan niet, dat de lekkere visch geteeld wordt voor den koning der dieren —: *jullie* koning der dieren: de Mensch?

Hans! Hans! — 't is ook ondankbaar! *hij* gaf je den vererenden titel van geluksbrenger — Eidebaar! Hij droeg *jou* de instandhouding op van zijn geslacht! — Hij verhief je tot 'n heraldieke figuur, en maakt als tamme ooievaar 'n bezienswaardigheid van je — en je belooft hem door „buiten” je fatsoen niet te houden! Wil je dan heelemaal uit ons waterlandje uitgeroeid worden? 't Is hier toch zoo'n beetje je vaderland. Is 't hier niet goèd te zijn? „Ubi bene, ibi patria!”

Ben jij familie van die bekende ooievaars, die ieder jaar in Sevilla op de kerk nestelen? — en die daar zoo vereerd en verwend worden?

Was je aan den Nijl? — Klepper je wel eens tegen de Sfinx? — Vang je marconie-telegrammen op, als je naar Madeira reist per eigen luchtvaartgelegenheid? — Ken je den Haagschen ooievaar? die van den Vijverberg?

Wat? Is dat 'n ouwe pruik? gedegenererd? Waarom?

UIT HET VERRE OOSTEN.
HET ZOMERVERBLIJF VAN CHINA'S KEIZERS.

Omdat hij de leus is toegedaan: „Oost-West, thuis best!” en niet meer zooveel aan reizen en trekken doet als in z'n jonge jaren? Nou! haal je eigenwijze snavel maar zoo niet op! Die ooievaar is van adel — en wat ben jij?

Ja! nou zeg je niks hè! — Maar als ik goed en wel in bed lig, dan ga je zeker nog 'n mopperdeuntje kleppen!

Jij, — en de uilen uit den anderen schoorsteen, jullie zijn me 'n stel nachtbrakers!

Schaam je, Hans! en kom morgen wat vroeger naar honk... als het zoo laat wordt, ben ik bang, dat de boerejongens je misschien gevangen hebben; of — geschoten! —

Nacht Hans! — Nacht gezellige Langpoot! —

CAROL. VAN DOMMELEN.

UIT HET VERRE OOSTEN.

Eeuwen lang is het verre Oosten, zijn China en Japan, hermetisch van de rest van de wereld afgesloten geweest. Japan door een sterke vijandschap tegenover den vreemdeling, China nog bovendien door zijn beroemden 2000 K.M. langen muur. Maar steeds gelukte het van tijd tot tijd aan Europeanen de beide landen binnen te dringen, voornamelijk aan zendingen en kooplieden, die in China vriendelijker ontvangen werden dan in Japan, dat, uitgezonderd tegenover de Hollanders, een al te vijandige houding aannam.

In den loop der eeuwen gingen intusschen beide landen over tot geringe concessies aan de vreemdelingen, wien enkele kustlieden als woonplaats aangewezen werden, waar zij handel konden drijven. Deze toestand duurde tot in het midden der vorige eeuw, en tot den dag, waarop Amerikaansche oorlogsschepen Japan dwongen zijn afsluiting tegen de rest van de wereld op te heffen. Van dat oogenblik af dateert de geweldige opbloei van Japan, dat zich van een middeleeuwsch feudaal land ontwikkelde tot een modernen staat, die mede aan de spits van de westelijke beschaving gaat en zich op 't gebied van de exacte wetenschap een schitterende positie veroverd heeft, om nog te zwijgen van de politieke suprematie, die het in oostelijk Azië verwierf.

Het passieve China, met zijn eeuwenoude beschaving, gaf met tegenzin aan den dwang der vreemdelingen toe en opende den Europeanen zijn poorten; bijna zonder tegenstand liet het zich concessie op concessie afdwingen, zijn reusachtig grondgebied aantasten; maar innerlijk zijn de Chineezers dezelfde gebleven, trotsch op de van hunne voorvaderen geërfde hoogte geestes- en kunstbeschaving. Van tijd tot tijd gaan geweldige trekkingen door 't reusachtige volkslichaam, dat poogt de vreemde ketenen af te schudden. Dan komt het tot woeste uitingen van vreemdelingenhaat, waarvan de beruchte Boxeropstand een voorbeeld is. In de laatste jaren voeren in China ook democratische en monarchistische opvattingen strijd, met afwisselend gevolg. Maar dat zijn slechts oppervlakkige trekkingen.

Naast eenige millioenen politiekactieve Chineezers leven honderden millioenen naar oudvaderlijke zeden en getrouw aan de oeroude regels van hun geloof. De arbeidsverhoudingen en methoden zijn dezelfde gebleven als voor vele eeuwen.

De Japanner is moderner. Hij heeft van de technische uit-

vindingen der westelijke industrie gebruik gemaakt, en zich ook in sociaal opzicht naar Europeesch voorbeeld ontwikkeld. In Japan gaat tegenwoordig een sterke sociale strooming, het kent „arbeiderspartijen” en den klassenstrijd met al zijn gevolgen. Maar naast het moderne Japan is er toch ook nog het Nippon van de feudale Mikado-heerschappij met zijn oeroude tempels, theaters en volksfeesten. Naast de moderne techniek weet zich ook de oude huisnijverheid staande te houden.

De in dit nummer geplaatste afbeeldingen toonen iets van het oude typische China en Japan, dat voor den vreemdeling zulk een eigenaardige bekoring heeft.

N.

RAWA IDJOE.*)

Strak, somber en zwart ligt het moeras.

Met warrige kronkelwortels steken de koninklijke rizophoren in het troebele brakwater en erlangen daaronder uit den weeken, stinkenden modder, een levenssap.

Door een wijde in het schier ondoordringbare bladerdak toovert de zon een blikkerend, grillig lichtplakkaat op het zilvermos langs den oever, waarin zich koestert een leguaan met het wondervol geteekend schubbenmozaïk, en in genotvolle prikkeling der blakerende zonnehitte kwikflickert telkens het slangachtig tongetje uit den amechtig gesperden muil... Vreemd, hoer opgeschoten gras doet fluisterend mystieke vertelsels van giftige beten en koortswekkende angels aan het luisterend neergebogen riet langs den wasemenden pool. Het riet knikt, toestemmend, en het lange gras wuift terug. Het is een volkomen begripen.

Als geëlectriceerd reageert met een schok de leguaan op ritselgeluid van knakkend en brekend groen. Spiedend zwaait de spitse kop van links naar rechts, en glinstert weer, in sneller tempo nu, het tongetje.

Hoog op de mismaaakte pooten, de lange nagels krauwend het weeke mos, wiegt het reptiel in waggelgang.

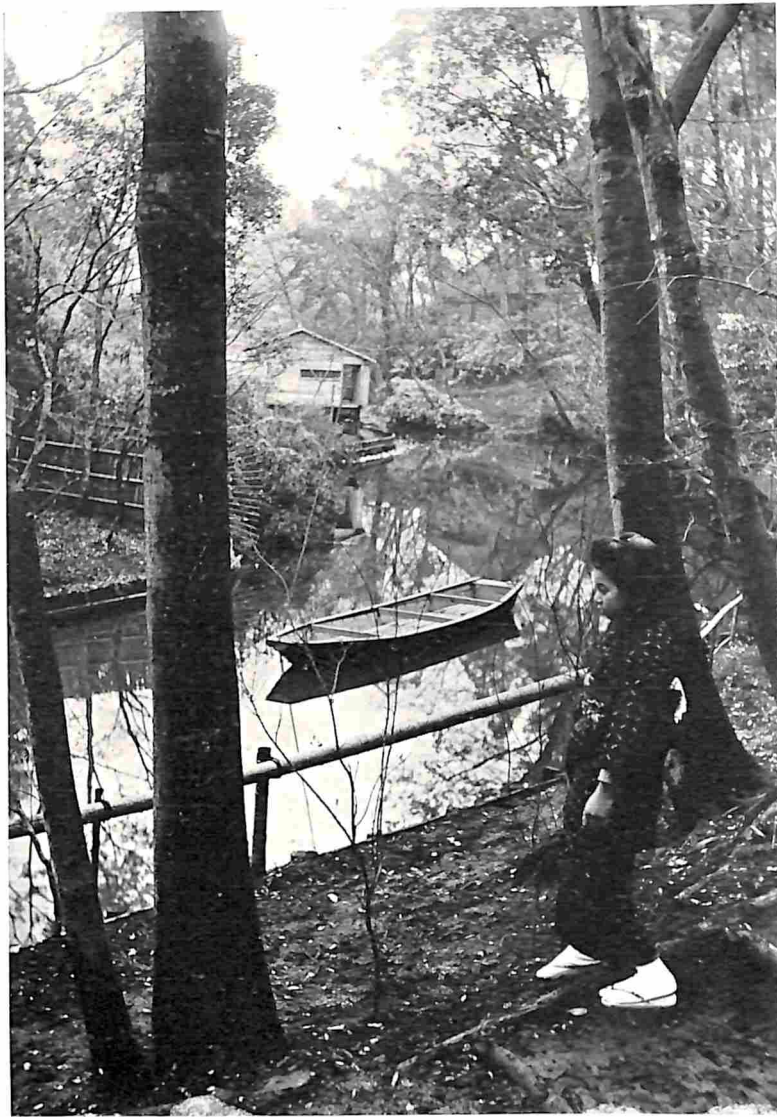
Twee bruine kinderhandjes werken aan een weg voor het slanke, teere kinderlijfje, dat, door rappe beentjes gedra-

gen, als voortdanst tusschen de lange luchtwortels en afhanginge parasieten. Even nog wendt zich het gittenhoofdje om te ontwaren of onverhoopt een der ouderen volgen mocht, en dan trippelen vlug de bloote voetjes over den vochtigen bodem naar den moerasrand. Lenig en bevallig buigt zich het lichaampje, terwijl al voller wordt de groene grasbouquet tegen het naakte borstje. En bij het zamelen praten de lipjes aan ééne door, klinken in haar monologen de namen van al die haar lief zijn; die zij zich weet haar slaven, aanbiddend en offers brengend, als ware zij een godenkind.

Als eindelijk de zon in purperen hulsels ter kimme zich neigt, doortrilt een angstige menschenroep het nu onbewogen riet, en lijkbleek plekken de lelies op het donkere water, als lagen zij geschikt over een doodenkleed.

Ergens, ver weg, in het goudene licht der stervende zon, klinkt de schaterlach van den spotvogel.

BOB CLERX.

UIT HET VERRE OOSTEN.
IN EEN JAPANSCHEN TUIN.

*) Het groene moeras.

WAT IS INSTINCT?

door

C. BINGHAM NEWLAND.

(Vervolg).

DE mensch wordt evenals de dieren aangetast, omdat zijn onderbewustzijn bij de gebeurtenis onmiddellijk in werking treedt, voordat zijn denkvermogen tijd heeft zich te doen gelden, d.i. voordat hij tijd heeft om na te denken. Wanneer dit laatste weer gebeurt, houdt de paniekstemming op; maar daar dieren geen denkend verstand hebben om hun eerste ingeving te verbeteren, maken zij amok tot ze uitgeput zijn.

Gebeurt het dat er onder de menschenmenigte één niet door de algemeene paniek bevangen is, dan komt dit doordat hij zichzelf volkomen beheerscht, of zooals 't gezegde luidt: doordat hij zijn „positieven bij elkaar hield”, en dat beteekent, dat zijn wil krachtig genoeg was om zijn ik er van te weerhouden met dat van de verbijsterende menigte te vermengen.

De „psychologie der menigte” is iets anders dan de gezamenlijke psychologie van alle individuen waaruit zij is samengesteld.

HOOFDSTUK XVI.

HOE SNEL HET ONDERBEWUSTZIJN WERKT

De snelheid waarmee het onderbewustzijn terugwerkt op wat oogenblikkelijk vereischt wordt, is iets heel merkwaardigs. Vooral in de dierenwereld loopt het in 't oog. Hetzelfde wordt onder menschen ook opgemerkt. Wanneer er bijv. onverwachts een hard geluid weerklinkt, knipt iemand met de oogen, ze sluiten zich onmiddellijk en 't lijkt alsof dat vanzelf gebeurde; 't is geschied voordat men tijd heeft over dezen maatregel na te denken. Het onderbewustzijn beseft echter de noodzakelijkheid en handelt met de grootste snelheid. We noemen die handeling eenvoudig „automatisch”, omdat ze niet na overleg plaats heeft, niet op bevel van den menschelijken geest. Maar wat werkt die langzaam vergeleken bij het onderbewustzijn, dat in staat is onmiddellijk elk beroep, dat er op hem gedaan wordt, te beantwoorden en dan nog juist te doen wat de gelegenheid vraagt. Er is een wezensverschil in deze geestelijke machten: het verschil tusschen werkelijkheid en echo.

Laat ons nu de onbewuste werking van den geest eens nagaan in 't ongerepte natuurleven. Wat den aandachtigen beschouwer treft is, dat de lichaamsbewegingen van de dieren in dien staat zoo kenmerkend zijn. Met die van den mensch vergeleken zou men hun handelingen als „automatisch” mogen beschrijven. De oorzaak hiervan is dat dieren onbewust zijn — zij redeneeren niet, maar hun handelingen komen voort uit een reeks onbewuste neigingen, in werking gebracht door de lichamelijke zinnen (gezicht, gehoor en speurzinn). Dientengevolge ontstaan er snelle, besliste bewegingen, die men in sommige gevallen bijna „hortend” zou kunnen noemen, als deze uitdrukking niet een zeker gebrek aan sierlijkheid beduidde, waaraan het toch inderdaad niet ontbreekt.

Er zijn natuurlijk trage dieren, die van ons standpunt geoordeeld den indruk van niet sierlijk en zelfs lomp maken; maar deze onvolmaaktheid is slechts schijnbaar, want de dieren zelf zijn in volkomen overeenstemming met hun eigen omgeving, waar ze zich geheel bij aangepast hebben; anders zouden zij er zich niet bevinden.

De eigenaardige handelwijze waar ik op doelde, is bij vogels misschien nog duidelijker dan bij andere dieren, ofschoon ze alle in meer of mindere mate dezelfde manier van

UIT HET OOSTEN.

EEN CHINEESCHE MANDARIJN MET ZIJNE VROUWEN EN KINDEREN.

doen hebben. Laten wij bijv. het gedrag van een lijster (een vogel van een hogere orde) eens bespieden terwijl zij op een grasperk voedsel zoekt. Ofschoon haar bewegingen in alle opzichten sierlijk zijn, komt zij „met horten en stooten” vooruit. Zij rept zich over het grasveld, maar blijft plotseling staan zonder haar evenwicht echter te verliezen. Met iets op zij gewenden kop en een paar heldere oogjes is 't een alleraardigst beeld van onbewuste sierlijkheid. In deze houding blijft ze even roerloos staan; maar het diertje, hoe stil ook, is een en al leven en heeft al zijn aandacht bij zijn bezigheid. Nu weer zien we het een paar voet den anderen kant uit over het grasveld glijden (zoo snel is het hippen), evenals te voren weer plotseling ophouden en in dezelfde houding roerloos staan. Dan heeft het sneller dan de gedachte een worm te pakken; een paar bedrijvige rukken, en 't beest is uit zijn hol getrokken en ligt op het gras te kronkelen, terwijl de lijster hem onbeweeglijk met voldoening bekijkt. Ze weet wel onbewust, dat hij, eenmaal uit den grond, niet kan ontsnappen. Een oogenblik later wordt de worm ingeslikt, of, als er kindertjes wachten, opgerold en in handigen vorm tusschen de kaken bewaard. Als de lijster er op zoo'n manier wat verzameld heeft, vliegt ze zondei enige waarschuwing haastig over het gras weg en is weldra tusschen de struiken uit 't gezicht verdwenen.

UIT HET VERRE OOSTEN.

JAPANEESCHE OP BEZOEK BIJ DEN SCHRIJVER.

Zoo gedraagt elke lijster zich op elk grasveld in ons land. Al deze vogels zijn geheel naar eenzelfde voorbeeld gevormd, en ze passen zonder uitzondering onberispelijk in hun omgeving.

In de *ongerepte* natuur blijven wanschapenheden en mismaaktheden niet in leven, en ik geloof ook niet dat er werkelijk ziekte voorkomt. Epidemieën en ziekte zijn middellijk of onmiddellijk het gevolg van het ingrijpen van den mensch (gewoonlijk overbevolking), waardoor het evenwicht verstoord wordt, zoodat de natuur genoodzaakt is met harde middelen tusschenbeide te komen om het te herstellen. Erfelijke ziekten en mismaaktheden zijn in de ongerepte natuur niet mogelijk. Wanneer een dier in eenig opzicht een afwijking vertoont, ongeschikt is, sterft het, omdat het dan niet meer in overeenstemming is met zijn omgeving. Zoodoende wordt het kwaad niet voortgezet.

Deze opeenvolging van bedrijvigheid en onbeweeglijkheid, die we bij 't wilde goedje hebben waargenomen, komt dunkt mij juist doordat ze geen denkvermogen hebben; ja levert er het bewijs van. Gedurende zijn lijdlijken staat *denkt* het diertje natuurlijk nergens aan, 't is zich zelfs niet van zijn eigen bestaan bewust; en toch is dan al wat het aan zintuigen bezit als 't ware tot het uiterste gespannen, gereed om oogenblikkelijk indrukken uit de buitenwereld op te vangen. Zoodra deze komen, werkt het diertje er dadelijk op terug en wordt nu even bedrijvig als het te voren onbeweeglijk was.

Vogels zijn volkomen van hun gehoor en gezicht afhankelijk; deze vermogens zijn dus zeer ontwikkeld en in veel gevallen moeten de dieren er geheel op vertrouwen, zooals men zien kan bij 't uilengeslacht. De oogen van vogels die 'snachts vliegen en voedsel zoeken (Scolopacidae, plevieren, nachtzwaluwen, enz.) zijn daar bijzonder geschikt voor geworden, zoo ook bij vogels die hun voedsel onder 't water uit halen (schollevaars, zeeduikers, futen en andere). Wanneer we de oogen van deze watervogels onderzoeken, blijkt dat ze een eigenaardige wijziging hebben ondergaan om zich aan te passen bij de dichtheid van het element waarin ze dienst moeten doen.

Het gezichtsvermogen is van het allergrootste gewicht voor vogels, en deze groep (Aves) alleen is vrij van blindheid in welken vorm ook. Men kan met recht zeggen, dat de oogen van een vogel de vensters van zijn ziel zijn. Dit is geloof ik werkelijk zoo, want het gezichtsveld van den vogel beslaat een kring, een feit waardoor elke poging om „hem zout op den staart te leggen” faalt. Maar ik vraag me af, of er van een vogelstandpunt beschouwd, wel een parallax bestaat — dat wil zeggen, of een vogel wel in staat is een voorwerp met beide oogen tegelijkertijd te zien? Blijkbaar is dit onnoodig voor een dier, dat slechts hoeft te zien, niet *na te denken*.

Dat vogels als houtsnippen, watersnippen en wat dies meer zij rondom zich heen kunnen zien zonder den kop te draaien, is een uitgemaakte zaak. De oogholten liggen bij die soorten, naar men weet, hoog en ver naar achteren in den schedel; het oog zelf is daarenboven zeer groot en uitpuilend. Deze wijziging is bewonderenswaardig in overeenstemming met de levenswijze van den vogel. Ze doet tweërlei dienst: niet alleen kan de vogel alle kanten uit kijken, maar oogen in dien stand zijn gevrijwaard voor modder en water, wanneer hij bezig is met zijn snavel in den grond te prikken.

Bij 't beschouwen van dit aanpassingsvermogen der natuur dat zoo volmaakt werkt, worden we wel tot nadenken gebracht.

Ik heb al eens gezinspeeld op „acrobaten van nature”. Dit is iets dat bijzondere aandacht verdient. Het feit dat de dieren altijd hun evenwicht volkomen bewaren, toont dat zij beweeglijke deelen zijn van een feilloos werkend stelsel. Wanneer om eenige reden (overontwikkeling van de een of andere bijzondere eigenschap) onderdeelen van deze groote machine (de natuur) uit hun evenwicht geraken en niet meer werken, vervallen ze langzamerhand en verdwijnen. Dat is eertijds voorgekomen. Maar die volkomen in evenwicht zijn, blijven en doen trouw en gelijkmatig hun werk, al naar „de Bron aller Krachten” het wil. Dit is *louter* natuur. Maar de natuur heeft als 't ware een nieuw lot geschoten: de mensch, die in den loop der tijden bewustzijn ontwikkeld heeft en een groote mate van zelfstandigheid. Kinderachtig en eigenwijs als hij echter is, heeft hij de kennis van zijn moeder niet en struikelt en valt dus onophoudelijk, omdat hij zijn evenwicht kwijt is: *vergissen is menschelijk*. Dit is niet louter natuur, maar de *menschelijke* natuur.

Om nu die quaestie van dat evenwicht eens nader te bekijken. Ik kan me niets voorstellen, dat het zoo duidelijk maakt, als wat het roodborstje ons vertoont — het vogeltje, dat buiten op onze grasperken 't veelvuldigst voorkomt. Hier hebben we nu een vertrouwelijk diertje, wiens doen en laten we op korten afstand in de open lucht kunnen gadeslaan. Laten we aannemen, dat er croquetboogjes en -palen op het gras staan, ofschoon een enkel boogje en een paal voldoende, eigenlijk beter, voor ons doel zijn. De toeschouwer moet zich

om goed onafgebroken te kunnen kijken een plaatsje uitzoeken in een stoel, die op zij, in één lijn met het boogje en op den juiststen afstand staat. Hij moet het roodborstje dan in 't oog houden, dat ondertusschen bezig is in het gras wormpjes te pikken. Van tijd tot tijd ziet hij het naar het boogje vliegen, of op het paaltje gaan zitten, om zelf eens poolshoogte te nemen. Dit is al een heel gewoon tooneeltje, dat iedereen, die

maar de geringste belangstelling voor vogels heeft, honderden malen heeft bijgewoond, maar niet iedereen heeft er misschien aan gedacht eens goed op te letten juist als 't vogeltje op 't boogje neerstrijkt. Doet hij dat en hij houdt dan tegelijk een merkteeken op den achtergrond in 't oog, dan zal hij ontdekken, dat het roodborstje elken keer op precies hetzelfde plekje neerkomt, zonder zijn evenwicht te verliezen of ook maar de minste moeite te moeten doen om stil te blijven zitten. En wel niettegenstaande 't feit dat het met groote vaart op 't boogje afkwam. Het lijkt alsof de schaduw van den vogel op het boogje viel. Het roodborstje blijft roerloos zoo zitten, tot het, dank zij zijn buitengewoon scherpe gezicht, den kop van een worm in het gras heeft ontdekt. Dan vliegt het weg, strijkt op den grond neer en nadert den worm op dezelfde wijze als de bovengenoemde lijster.

Wanneer de vogel op het paaltje neerkomt, grijpt hij zich niet op dezelfde manier vast, maar hij blijft even mooi in evenwicht. Men zal ook opmerken dat de jonge vogels, nog voordat ze de roode borstveertjes hebben, even handig zijn.

Er zijn sommige vogels, zooals lijsters, boschduiven, eksters, enz., die bij 't neerkomen den staart opgooien, als om zich in evenwicht te houden wanneer ze even te ver zijn gegaan. Deze beweging is bedrieglijk, want ze heeft niets met het evenwicht uit te staan, maar is een impulsief „vertoon,” en ze wordt langzaam en bedaard gemaakt, nadat de vogel tot rust is gekomen.

(Wordt vervolgd).

DE PEKING-KOM TE BAARN, HET MOOIE VIJVERTJE IN HET BOSCH, DAT GEDEMPT WORDT.

EEN KAPVERBOD GAF REDEN OM TE HOPEN DAT DE SCHOONHEID VAN DIT PLEKJE BEHOUDEN ZOU BLIJVEN. MEN BLIJKT TE VROEG GEJUICHT TE HEBBEN: ER ZIJN VANDALEN, DIE VOOR NIETS TERUGSCHRIKKEN